Шыфр:_______________________

Колькасць балаў:______________

Месца:______________________

Зацвярджаю

Намеснік старшыні
арганізацыйнага камітэта,
намеснік Міністра адукацыі

_______________В.А. Будкевіч

«13» сакавіка 2014 года

ЗАКЛЮЧНЫ ЭТАП XXX РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»
І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Гродна, 2014 г.

9 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	**Усяго**
Балы											

Варыянт I

Заданне 1. Падкрэсліце словы (спалучэнні слоў), напісанне якіх адпавядае сучасным арфаграфічным нормам.

Запішыце, у якім годзе быў прыняты Закон Рэспублікі Беларусь «Аб Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі».

Максімальная колькасць балаў – 4.

Сямнаццаць, газпрам, лідар, сторублёвы, ва ўніверсітэце, трыа, дэзінфекцыя, кантрастны, саўна, экземпляр.

Закон Рэспублікі Беларусь «Аб Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» быў прыняты ў ______________.

Заданне 2. Устаўце ў сказы прапушчаныя фразеалагізмы з кампанентамі-лічэбнікамі ў адпаведнасці з пазначанымі лексічнымі значэннямі.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Сказ	**Значэнне фразеалагізма**
1) Дзянёк быў сонечны, і апранутая ў цёплы кажух Маечка была ______________________________ ад радасці (*У. Краўчанка*).	*‘(быць) бязмерна шчаслівым, вельмі задаволеным’*
2) Гарасім у той час у размове з любой дзяўчынай не мог ______________________________, заікаўся, бляднеў і пацеў (*І. Шамякін*).	*‘(не магчы) звязна выказаць свае думкі’*

3) – А я дзень пры дні сяджу ___________________ _________________________ і свету белага не бачу, – звычайна скардзіўся Пцічкін (*І. Новікаў*).	*'не выходзячы з дому, з памяшкання'*

Заданне 3. Перакладзіце рэцэпт на беларускую мову, замяняючы інфінітывы дзеясловамі 2-й асобы множнага ліку загаднага ладу. Лічбы запішыце словамі.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Гречневая каша по-радзивилловски

Приготовить гречневую кашу. В миске перемешать 4 яичных белка и 150 г сахара. Поставить миску в большую кастрюлю с 2 стаканами закипающей воды и взбивать, пока масса не загустеет. Перемешать яичную смесь с кашей и изюмом, положить в смазанную жиром и посыпанную тертой булкой сковороду, запечь в духовке (*Энциклопедия белорусской кухни «Смачна есці»*).

____

Заданне 4. Усе вы добра памятаеце беларускія казкі пра жывёл (напрыклад, "Конь і леў", "Журавель і чапля", "Ганарыстая варона", "Як курачка пеўніка ратавала" і інш.) і тое, як звалі персанажаў гэтых твораў.

Запішыце назвы маладых істот, утвораныя ад наступных казачных герояў.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Конь ______________________________
Леў ______________________________
Журавель __________________________
Чапля ____________________________
Варона ____________________________

Заданне 5. Ад назваў багоў славянскага пантэона[1] ўтварыце прыналежныя прыметнікі. Адказ запішыце ў форме мужчынскага роду адзіночнага ліку.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Назоўнік	Прыналежны прыметнік
Ярыла	
Цёця	
Рада	
Пярун	
Жыжаль	

Заданне 6. Прачытайце. Выдзеленыя ў тэксце займеннікі запішыце ў пачатковай форме. Вызначце разрады займеннікаў паводле іх значэння.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Аднойчы сустрэліся Талент і Імя. Паважна пыхкаючы, Імя кажа:

– Прэч з дарогі, хіба ты не бачыш, хто я?

– Ну ***хто*** ты? – спакойна пытаецца Талент.

– Я – Імя! – з гонарам адказвае ***яно***. – ***Усе*** людзі мяне ведаюць і даюць мне дарогу. А вось хто ты – я штосьці цябе не ведаю.

– Я, – усміхнуўся Талент, – якраз ***тая*** рэч, якой ***табе*** не хапае (*З народнага гумару*).

Займеннік	Разрад займенніка паводле значэння

Заданне 7. Уважліва прачытайце тэкст. Выканайце заданні, адкажыце на пытанне.

Максімальная колькасць балаў – 4.

(1) *Сухое сена (на ўзгорку ляжалі першыя пакосы) разлівала далёка навокал не толькі густы водар, які п'яніў, але і асаблівую цяплынь, якая ўзнімала настрой, будзіла фантазію, уяўленні і ўспаміны маленства.* (2) *Млявасць была ад нечага іншага,* ***можа****, ад тонкага водару кветак у нізінах ці едкага паху выкінутых на бераг водарасцяў, ілу і малюскаў.*

(3) *Нерухомае возера-старыца нібы застыла, ашклела, люстра яго з незвычайнай яскравасцю адбівала такія ж нерухомыя хмары і дубы.* (4) *Толькі каля травяністага берага нябачныя мошкі ці вадзяныя жукі чарцілі на гэтай гладзі адмысловыя іерогліфы.* (5) *Ніводнага ўсплёску, пакуль Віктар не разбудзіў цішу і гладзь блешняй спінінга.* (6) *І возера ажыло_ разышліся кругі_ быццам несучы*

---

[1] ***Пантэон*** – агульная назва ўсіх багоў у якой-н. рэлігіі.

сігналы небяспекі_ з травы вылецела качка_ кракнула і ўпала ў лазняках_ пад абрывам плёснула (Паводле І. Шамякіна).

ЗАДАННІ І ПЫТАННІ ДА ТЭКСТУ

1. Вызначце і запішыце тып ***першага сказа***.

___

___

2. Растлумачце пунктуацыйнае афармленне выдзеленага ў ***другім сказе*** слова.

___

___

3. Пры дапамозе якога сінтаксічнага сродку сувязі звязаны граматычныя часткі ***пятага сказа***?

___

___

4. Адзначце правільны варыянт пастаноўкі знакаў прыпынку на месцы пропускаў у ***шостым сказе***:

а) двукроп'е, коска, коска, коска, коска;
б) двукроп'е, коска, кропка з коскай, коска, кропка з коскай;
в) коска, коска, коска, коска, коска;
г) працяжнік, коска, кропка з коскай, коска, кропка з коскай;
д) працяжнік, коска, коска, коска, коска.

Заданне 8. Пра якія творы ідзе гутарка ў наступных тэкстах? Назавіце твор і яго аўтара. Аформіце свае адказы ў табліцы.

Максімальная колькасць балаў – 6.

1) Як у знакамітых арабскіх казках "1001 ноч" ёсць стрыжнёвыя персанажы (Шахразада, якая апавядае казкі, і яе слухач – шах), так і ў кнізе пісьменніка розныя сюжэты цэментуюцца вобразамі ўласна апавядальніка-аўтара і яго дзядзькі.

2) Галоўная гераіня апавядання – жанчына, якая 16 год чакае з вайны сына. У вобразе старой Тэклі аўтар раскрывае боль і перажыванні ўсіх жанчын-маці, якія страцілі дзяцей на вайне.

3) Паэма ў дванаццаці былінах з падзагалоўкам "шляхецкая гісторыя 1811–1812 гадоў" пісалася ў эміграцыі. Многае з падзей таго часу помніў аўтар. Яму ж было ўжо чатырнаццаць гадоў, калі войскі Напалеона ўступілі ў Навагрудак.

АДКАЗЫ:

№ п/п	Назва твора	Аўтар
1		
2		
3		

Заданне 9. Знайдзіце ў кожным радзе "лішні" элемент. Абгрунтуйце свой выбар.

Максімальная колькасць балаў – 3 (0,5 – за правільна вызначаны "лішні" элемент; 1 – за абгрунтаванне кожнага выбару).

1. Барока, рамантызм, гуманізм, класіцызм.

Абгрунтаванне: ______________________________

____

____

2. Раман, партрэт, пейзаж, мова героя.

Абгрунтаванне: ______________________________

____

____

Заданне 10. Узнавіце тэкст, уставіўшы прапушчаныя словы. Пісьмова адкажыце на пытанні.

*Максімальная колькасць балаў – 6: **1 бал** – за правільна ўстаўленыя словы;**2 балы** – за адказ на першае пытанне; **1 бал** – за адказ на другое пытанне; **2 балы** – за адказ на трэцяе пытанне (фразеалагізм + значэнне).*

Наш ________________, мілы наш ______________,
У дзіцячым часта быў палоне;
Вось так гуртом яго абсядуць
І час работы яго крадуць;
Насі "катла", кажы ім казкі,
Ідзі на поплаў з імі ў краскі,
Давай адказы на пытанні,
Тлумач ты ім ўсё дазвання:
Адкуль, з чаго дзе што бярэцца,
Вось гэта, тое як завецца
І чаму так, чаму не гэтак?
Прыхілен _____________ быў да дзетак.

Пытанні і заданні да тэксту:

1. Вызначце назву твора і яго аўтара.
2. Якім памерам напісаны твор?
3. Знайдзіце ў тэксце фразеалагізм і растлумачце значэнне гэтага ўстойлівага выразу.

Адказы:

1) ____

2) ____

3) ____

____

____